

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

**СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ**

Збірник матеріалів
II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

24 жовтня 2024 року

Київ – 2024

Редакційна колегія:

Ю.О. Демидова, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ (голова),
І.В. Мельничук, кандидат філологічних наук, доцент,
декан факультету філології та масових комунікацій МДУ (заст. голови),
В.О. Кудлай, кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач кафедри інформаційної діяльності МДУ,
О.В. Євмененко, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології МДУ,
І.О. Петрова, кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності МДУ,
О.О. Федотова, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор
кафедри інформаційної діяльності МДУ.

Затверджено на засіданні кафедри інформаційної діяльності
(протокол № 6 від 12.11.2024)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою факультету філології та масових комунікацій Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 12.11.2024)

Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі : зб. матер. II Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю, м. Київ, 24 жовтня 2024 р. / Маріуп. держ. ун-т ; ред. Ю.О. Демидова, І.В. Мельничук; упоряд. В.О. Кудлай, О.В. Євмененко, І.О. Петрова, О.О. Федотова. – Київ : МДУ, 2024. – 416 с.

Збірник містить матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ», яка відбулася 24 жовтня 2024 року з ініціативи кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

В конференції взяли участь представники освітянської, наукової, фахової спільнот України та Європейського Союзу.

У тематичних напрямках учасниками конференції розглянуті актуальні питання інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі, інформаційні технології та інтернет ресурси у діяльності сучасних інформаційних агенцій, бібліотек, служб діловодства та архівів, виклики у підготовці фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, культурології, філології, журналістики та інших, дотичних до соціальних комунікацій спеціальностей, особливості інформаційної та документознавчої діяльності, менеджменту та маркетингу у сфері соціальних комунікацій, культури та мистецтва, прикладних студій та інновацій в журналістиці, рекламі та зв'язках з громадськістю, інноваційних технологій в мовознавстві та літературознавстві, тенденцій розвитку україністики в умовах становлення інформаційного суспільства.

Видання адресоване науковцям, викладачам, здобувачам та усім, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку інформаційної науки, філології, журналістики, документознавства, бібліотекознавства та архівознавства.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів несуть автори опублікованих у збірнику доповідей

© Автори тез, 2024

© МДУ, 2024

Література

1. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2011. 235 с.

2. Затока Л. П. Сучасна система збереження бібліотечних фондів: поєднання традиційних та новітніх технологій. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2020. Вип. 16. С. 515–542.

3. Копанєва В. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету. Монографія. Київ: НАНУ; НБУ імені В.І. Вернадського, 2000. 200 с.

4. Нікітенко О. М., Влащенко Л. Г. Ефективність функціонування віртуальних сервісів наукової бібліотеки ЗВО: системний підхід та досвід використання. *Бібліотечний Меркурій*, 2019. Вип. 2. С. 137–153.

5. Симоненко О. Шляхи інтелектуалізації бібліотечно-інформаційної діяльності в інформаційно-аналітичному обслуговуванні користувачів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2018. Вип. 49. С. 146–156.

УДК 004.738.5:342.7:343.533:316.774(043.2)

Федотова Оксана

/ м. Київ /

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСТУПУ КОРИСТУВАЧІВ ДО МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Стан еволюції інформаційного суспільства є фактором, що зумовлює перехід цивілізації на новий, більш високий щабель розвитку. Технологічною

базою такого соціуму виступає масштабна індустрія створення, обробки, передавання й розповсюдження інформаційних відомостей.

Інформаційне суспільство також залучає величезну кількість користувачів інформаційних послуг, що мають вільний доступ до інформаційних ресурсів; надає можливість вдосконалити процес взаємообміну інформацією; оптимізує розвиток інформаційного характеру правовідносин між людьми; сприяє утвердженню демократичних цінностей як ознаки функціонування правової держави [6]. З того приводу досить важливою вбачається діяльність зі створення належного законодавчо-правового забезпечення в інформаційній галузі.

Сьогодні підвищується значення всесвітнього павутиння – Інтернет-мережі – як чинника соціального, культурно-освітнього розвитку соціуму через надання широкого доступу до джерел інформації. Це відкриває принципово нові перспективи для передання масштабних обсягів інформації, забезпечення активного спілкування між користувачами як на терені держави, так і за її межами; розширює можливості створення суб'єктами власних сторінок у різних соціальних мережах тощо [8].

Входження України до європейського простору накладає на неї цілу низку зобов'язань, зокрема, й в інформаційній галузі. Для досягнення відповідності європейським стандартам у сфері інформаційного суспільства необхідно не лише розробити, але й ефективно застосовувати національні механізми, які забезпечать реалізацію прав та свобод користувачів Інтернету. Ці механізми мають бути доступними для всіх громадян, а інструменти їх правової реалізації передбачають зрозумілість та ефективність.

Така міжнародна організація, як Рада Європи, систематично звертає увагу на захист прав людини в мережі Інтернет, наголошуючи, що її стандарти та цінності одночасно стосуються оффлайн та онлайн середовища. Означене положення було неодноразово зафіксоване у рекомендаціях, деклараціях Комітету Міністрів і резолюціях Парламентської Асамблеї Ради Європи.

Ще 2003 р. Комітет міністрів Ради Європи в Декларації про свободу комунікації в Інтернеті попереджав держави-учасниці, що вони повинні забезпечувати користування мережевими сервісами на умовах демократії, за відсутності дискримінаційних проявів, а також шляхом провадження адекватної цінової політики [3].

Свобода слова в Інтернеті постійно привертає увагу, оскільки вона визначає розвиток та поширення Інтернету як засобу комунікації по всьому світу. У вересні 2010 р. Рада Європи прийняла три ключові документи, які визначили правову основу для розвитку інформаційного соціуму. Ці документи включають: Декларацію про Цифровий порядок денний для Європи, Декларацію про мережеву нейтральність та Декларацію про управління ресурсами IP-адрес в інтересах суспільства.

У квітні 2012 р. Комітет Міністрів Ради Європи виявив загрози для прав людини, які можуть мати місце в соціальних мережах. Рекомендація щодо захисту прав людини в цій сфері визнає важливу роль соціальних мереж у підтримці прав людини та розвитку демократії. Однак вона також вказує на можливість порушення права приватності і людської гідності через дискримінацію та інші негативні явища [2].

Ці загрози обумовлені недостатнім правовим захистом, браком належних заходів безпеки, слабкою захищеністю дітей від шкідливого контенту, відсутністю поваги до прав інших користувачів, і недостатньою прозорістю у зборі та обробці персональних даних громадян. Комітет закликав держави-члени організації до співпраці з приватним сектором, а також до розвитку стратегій захисту прав людини в соціальних мережах відповідно до міжнародних стандартів.

Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства важливі завдання покладаються на провайдерів Інтернет-послуг, що мають тісно співпрацювати з урядами та громадянським суспільством у таких напрямках, як:

- гарантування безпеки діяльності користувачам у соціальних мережах, що сприяє реалізації їх прав і свобод;
- підвищення обізнаності користувачів щодо можливих проблем, пов'язаних із правами людини;
- захист користувачів від шкідливих впливів, зберігаючи при цьому свободу слова та доступ до інформації;
- забезпечення прозорості в ході обробки персональних даних та утримання від їх незаконного оброблення;
- впровадження механізмів саморегулювання та спільного регулювання, спрямованих на досягнення конкретних цілей;
- забезпечення доступу до своїх послуг людям з обмеженими функціональними можливостями, що сприятиме їхній інтеграції та повноцінній участі в суспільному житті [4].

Рада Європи ухвалила Керівні принципи з прав людини для користувачів Інтернету у формі Рекомендації Комітету Міністрів державам-членам, датованих квітнем 2014 р. Цей документ став підсумковим результатом аналізу стану захисту прав людини в онлайн середовищі держав-членів Європейської Ради, тлумачення прав та свобод у практиці Європейського суду з прав людини, та інших правових важелів. Він поширив сферу застосування існуючих інструментів захисту прав людини на площину використання Інтернету, включаючи право на свободу слова, доступ до інформації, свободу зібрань, захист від кіберзлочинності, а також право на приватне життя та захист персональних даних [2].

Влітку 2019 р. Спеціальний доповідач ООН з питань свободи думки та вираження поглядів, Представник ОБСЄ з питань свободи медіа, Спеціальний доповідач Організації Американських держав з питань свободи вираження поглядів та Спеціальний доповідач з питань свободи вираження поглядів та доступу до інформації Африканської комісії з прав людини та народів виступили зі Спільною декларацією під назвою «Виклики для свободи вираження поглядів

у наступному десятилітті». Документ містить звернення до країн світу на предмет визнання можливості доступу до Інтернет-мережі як законного права особистості, оскільки воно є запорукою вільного вираження власних переконань. У декларації йдеться про те, що реалізація права висловлення поглядів передбачає наявність високорозвиненої цифрової інфраструктури, регулювання якої зможе гарантувати подальше функціонування у якості доступного, безперешкодного, повністю відкритого середовища з урахуванням потреб суб'єктів інформаційної діяльності [3].

Загалом право будь-якої особи на доступ до Інтернету як можливість кожного громадянина вільно й цілком безпечно отримувати послуги до нього, включає такі аспекти:

1) повна заборона світовими державами здійснювати несанкціоноване обмеження доступу до мережі, у тому числі, запроваджувати вимкнення Інтернет-зв'язку на терені держави чи на її окремих територіях;

2) зобов'язання країн у напрямку провадження максимальних заходів з метою забезпечення оптимального доступу власних громадян до Інтернет-мережі.

Станом на даний момент право доступу до всесвітнього павутиння повинне ґрунтуватися на принципах:

– інклюзії та відсутності дискримінації (право доступу передбачає його надання за доступною вартістю, й повинно мати недискримінаційний характер, у тому числі, в публічних точках – місцях доступу);

– мережевого нейтралітету (усі споживачі та користувачі Інтернету однаково володіють правом вільного вибору необхідної системи, потрібних їм застосунків, програмних продуктів для вільного обміну даними);

– Інтернет-безпеки (кожна держава має виступати гарантом безпеки користування мережею, виключається можливість використання технічних стандартів інфраструктури з метою цензурування інформаційного простору);

– надання якісних послуг (пропонований доступ до світового павутиння повинен співвідноситися з рівнем розвитку та впровадження технологічних інновацій) [3].

Ураховуючи усі окреслені вимоги, доводиться констатувати, що станом на даний момент у законодавчо-правовій базі України не відображене право на доступ користувачів до мережі Інтернет, як і відсутні глобальні заходи, що сприяли б розширенню доступу до світового павутиння. Проблема моніторингу та контролю дотримання прав і свобод у даному середовищі також залишається відкритою [1]. Вирішення її дозволило би забезпечити відповідність українського законодавства європейським стандартам та сприяло підвищенню рівня довіри користувачів до інтернет-середовища.

Нарешті, важливо звернути увагу на міжнародний досвід і кращі практики у цій сфері, а також активно співпрацювати із зарубіжними партнерами та організаціями для вибору найбільш ефективних стратегій щодо захисту прав і свобод громадян. Основними завданнями в цьому контексті є розробка й впровадження національних механізмів реалізації прав і свобод користувачів Інтернету, а також створення ефективних механізмів правового захисту у разі порушення цих прав. Процес інтеграції в європейське інформаційне суспільство вимагає належного контролю, стійкої політичної волі та системного підходу. Таким чином, впровадження необхідних змін у законодавство та використання відповідних механізмів має потенціал забезпечити Україні перспективи інтеграції до європейського інформаційного простору та підвищити рівень захищеності користувачів Інтернету.

Література

1. Агафонова Г. Роль Інтернету у побудові інформаційного суспільства. *Освіта регіону*. 2013. №4. С.198-203.
2. Бенедек В., Кетteman М. Свобода вираження поглядів та Інтернет. Париж: Вид-во Ради Європи, 2013. 204 с.

3. Володовська В., Дворовий М. Права людини онлайн: Порядок денний для України. Київ: ГО «Лабораторія цифрової безпеки», 2019. 56 с.
4. Інтеграція України в Європейське інформаційне суспільство : виклики та завдання. Київ. ФОП Клименко, 2014. 212 с.
5. Мойсєєв М.М. Інформаційне суспільство: Можливості та реальність. Інформаційне суспільство. Шлях України. *Бібліотека інформаційного суспільства*. Київ: «Відродження» та ПРООН, 2004. С. 252–263.
6. Скалацький В.М. Інформаційне суспільство: сучасні теорії та моделі (соціально-філософський аналіз): Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03. Київ, 2006. 17 с.
7. Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8 червня 2018 року. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 380 с.
8. Черноус А. Інституційні складові національної інформаційної інфраструктури: їх створення та правове регулювання. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. V.32. Issue 4-2. Pp.70–73.

УДК 025.4:004.9:004.6(477)(043.2)

Молчанов Едуард

/ м. Київ /

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОЇ ПЕРЕРОБКИ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Автоматизація процесів аналітико-синтетичної переробки інформації стає ключовою умовою якісної та оперативної роботи бібліотечних установ, зокрема університетських бібліотек. Маріупольський державний університет (МДУ), що функціонує у м. Київ, активно впроваджує сучасні підходи до обробки інформаційних ресурсів, демонструючи, як нові технології можуть полегшити